משרד החקלאות ופיתוח הכפר
שירות ההדרכה והמקצוע
אגף ענפי הצומח, תחום פרחים

ספטמבר 2023
תשרי תשפ"ד

הנחיות לעונה - פרח שעווה

יאיר נשרי, ממ"ר מפרחי קטיף, שה"מ

אנחנו לקראת סוף הקיץ, כשהצימוח בעיצומו, רגע לפני הקטיף, ומקווים שרוב פגעי הקרקע מאחורינו. הקיץ האחרון עבר עד עתה ללא אירועים מיוחדים, וגם בשרב הגדול לא נרשמו נזקים.

השקיה – בסתיו יורדות אמנם הטמפרטורות, אך הנוף הולך וגדל. בנוסף, נוצרים פקעי פריחה במרבית הזנים, ולכן יש לשמור על מנות מים גבוהות תוך ריווח בין ההשקיות. בזנים בעלי נטייה ליצירת 'בייפסים' ובזנים בעלי נטייה לצימוח נמרץ (ניר, אופיר, מג'סטיק ואחרים) מומלץ לצמצם את מנת המים כשמניחים שהצמחים יגיעו לגובה מספק. מרווחי ההשקיה נקבעים לפי סוג הקרקע, חיפוי קרקע, טמפרטורה וקרינה. כאשר הקרקע בינונית ומחופה בפוליאתילן - אפשר לרווח את ההשקיה בספטמבר גם לשישה ימים.

דישון – המגדלים נוהגים לדשן באופן שונה זה מזה. עם זאת, יש להדגיש כמה נושאים שלגביהם אין מחלוקת:

1. פרח השעווה זקוק לרמות זרחן נמוכות ממרבית הגידולים, אך אין לוותר על הזרחן, ולכן לדשן בו כמרכיב קבוע בתמיסת הדישון (עדיף) או כמה פעמים בעונה על ידי הגמעה של חומצה זרחתית.
2. תוספת של מיקרואלמנטים – כמו כל צמח, גם פרח השעווה זקוק ליסודות מיקרו, ויש להוסיפם כחלק מהדשן המורכב או כתוספת למכל הדישון בדשנים, כמו קורטין, בר קורט חיפה ומיקרו קומבי. אפשרות נוספת שנבחנה ונראית טובה בהחלט היא ריסוס של גופרת אבץ וגופרת מנגן עם גופרת הברזל אחת לשבועות אחדים. במקרה זה קליטת המיקרו תהיה יעילה הרבה יותר.
3. בזנים בעלי נטייה לייצור בייפסים, יש להפחית את מנת הדשן לקראת הקטיף ובמהלכו.
4. מגדלים המדשנים ברמות חנקן גבוהות ומעט באשלגן - מומלץ שיתחילו להעלות את רמות האשלגן בתקופה זו.
5. יש שוני רב בתכולת היסודות בקרקע בין קרקעות קלות (לרוב עניות יותר) לבין קרקעות כבדות (לרוב עשירות), ולכן יש לבחור בתוכנית דישון שונה, בהתאם לסוג הקרקע ולבדיקות הקרקע.

בדיקות יסודות הזנה בנוף – לדעתנו, יש לעלות מדרגה מבחינה זו וללמוד לעבוד באופן מקצועי יותר בעזרת בדיקות אלה. בעונה זו, התחלנו עבודה בנושא ומקווים להתחיל להיעזר בכלי זה בהמשך כך שנוכל לקבוע לפי בדיקת יסודות ההזנה בנוף את תוכנית הדישון בחלקה, כנעשה בגידולים רב-שנתיים אחרים..

ברזל - במהלך כל הקיץ אנו מרססים בגופרת ברזל. עם ירידת טמפרטורות הלילה (בנגב - מאמצע אוקטובר, ובמרכז הארץ - מתחילת נובמבר) מומלץ לעבור לריסוס בתכשירים כפרוסטרן או סקווסטרן. תכשירים אלו אינם צורבניים בטמפרטורות נמוכות. עם בוא החורף הם אינם מספיק יעילים, אך מצליחים לשמור על הצבע הקיים, ולכן חשוב מאוד להיכנס לחורף כאשר הצמחים ירוקים. זכרו כי ריסוסי הברזל מלכלכים פרחים בהירים פתוחים! בשתילים צעירים מומלץ לשמור על הצבע הירוק בעיקר על ידי הגמעות של ברזל ופחות על ידי ריסוסים.

בייפסים (bypass) – מרבית הזנים הנוטים לייצור בייפסים הם זנים בעלי פריחה אביבית, אך לחלקם פריחה סתווית (ארלי ניר, למשל). ההתמודדות הנכונה עם בייפסים צריכה להיות בשלב הראשון באמצעות השקיה ודישון נכונים (ריסון הצימוח עם הופעת פקעים), ובהמשך בריסוס בתכשירים קולטאר (או מדאו) ו- CCC. הקולטאר עלול להיות שאריתי, ולכן יש לרססו רק בחלקות בוגרות ועמוסות נוף ובנפח תרסיס נמוך. ה- CCC גורם להצהבות, ומסיבה זו מומלץ להתחיל את הטיפול בו, ולאחר מכן לעבור לקולטאר. קולטאר מרססים בריכוז 0.3% בנפח תרסיס של עד 50 ליטר לדונם. CCC מרססים בריכוז 1-1.5 אחוז. לשני התכשירים יש להוסיף משטח טריטון בריכוז 0.03%.

הגנת הצומח – בתקופת הסתיו קיימת רגישות יתר לקמחונית, בעיקר בזנים רגישים (יופיטר, מאיה מונלייט אחרים). ככלל, מומלץ לשלב בריסוסי הברזל אחד מתכשירי הגופרית למניעת הפטרייה גם בקיץ. בסתיו, כאשר הנוף כבר סבוך, יש להוסיף מדי פעם גם תכשירים סיסטמיים, כדוגמת אביר, פולאר, חוסן, סיסטאן ואחרים. בנוסף, בירקות מקובלות הגמעות בעמיסטאר או בחוסן למניעת קמחונית בסתיו כל זמן שעדיין לא הופיעה, וחלק ממגדלי הפרחים נוקטים בשיטה זו, שככל הנראה כדאי להרחיבה.
חלפת - מופיעה בתנאי לחות גבוהים. באזור המרכז מופיעה גם בקיץ ובסתיו, כאשר יש טל רב בלילות. יש לטפל בהתאם לתנאים. למניעה ניתן לרסס ברובראל, במנבגן/מנצידן או בבראבו/דאקוניל, וכן בחומרים הסיסטמיים: סקור (גם לקמחונית), וקטרה, פוליקור ופולאר (גם לקמחונית). קיימים תכשירי אזוקסיסטרובין (עמיסטאר) המשולבים בתכשירים אחרים ומסוגלים להדביר קמחונית וחלפת. תכשירים אלו סיסטמיים ומומלץ להשתמש בהם לאחר בדיקה (פריורי אקסטרא, מיקסבוים , אורטיבה טופ ואחרים). יש לעקוב אחר הופעת תריפסים, זחלי עשים (הליוטיס) בפקעים וחלזונות, עם תחילת הגשמים.
פגעי קרקע: פגעי הקרקע בפרח השעווה הם הגורם העיקרי לשנטוע ולהחלפת זנים. הגורמים לתמותה מגוונים וחשוב לטפל בהם בדרך של מניעה בזמן הגידול. עם זאת, אחד הגורמים הוא גם חזרה של שתילה על חלקות קודמות של פרח שעווה כתוצאה ממחסור בשטחים. אחת הדרכים להימנע מתמותה היא בעזרת חיטוי קרקע (אדיגן או קונדור) או בהימנעות משתילת זנים רגישים (מאיה למשל) בחלקות עם היסטוריה של נגיעות.
מקרופומינה – הפטרייה מסבה נזקים קשים בשנים האחרונות, בעיקר בתקופות חמות ויבשות. חלקות שלא עברו חיטוי או שידוע בהן על רגישות - המוצע לטפל למניעה בעמיסטאר או באחד מתחליפיו.
נמטודות עפצים / אגרובקטריום – ככל הנראה, יש קשר בין שני פתוגנים אלו, ופעמים רבות בצמחים שנראים בהם עפצי אגרובקטריום, נמצאות גם נמטודות העפצים. במקרים רבים נוכחנו כי טיפולים בתכשירים להתמודדות עם נמטודות, כמו נימיץ וולום ונמקור, עוררו והחיו חלקות שהיו נגועות קשה באגרובקטריום.
מלדרה – דרני החיפושית מצויים בבית השורשים, מכרסמים את השורשים וגורמים לתמותת צמחים וכנראה גם להחדרת החיידק אגרובקטריום, בדרך כלל בחודשים אוגוסט וספטמבר. מומלץ להניח מלכודות לניטור ולטפל בהתאם לצורך בקורגן, באמפליגו או בדורסן. התכשיר ווידט הידוע כיעיל נגד נמטודות - יעיל כנראה גם כנגד דרני המלדרה, ולכן הטיפול בתכשיר זה יוכל להדביר את שני הפגעים. לאחרונה החלנו בבדיקת הנושא, ואם יתקבלו תוצאות משביעות רצון, נרחיב את הלימוד ונפרסם מסקנות.
פיטופטורה - הפטרייה גורמת לתמותת צמחים מהירה בתנאים של עודפי מים, כך שיש לנקוט משנה זהירות, במיוחד בחלקות המחופות בפוליאתילן. להדברה משתמשים בתכשירים אלייט, רידומיל, קנון ואחרים.
כללי – התכשיר קנון, מלבד היותו תכשיר הדברה למחלות כפיטופטורה ופיתיום, הוא גם יכול לחזק צמחים חלשים ותורם, ככל הנראה, לחיזוק התמודדות הצמח עם מחלות קרקע. מומלץ להגמיע בחלקות חלשות קנון במינון 2 ליטרים לדונם עם אפטייק במינון 1 ליטר דונם.

עשבייה - מניעת עשביית חורף - נקדים ונאמר כי השימוש בפוליאתילן חוסך ריסוסים רבים ומיותרים וגם בריא יותר לסביבה. לקראת שתילות חדשות מומלץ לפרוש פוליאתילן למניעת עשבים בשורות.
עם בוא הגשמים ניתן להתחיל לטפל במונעי נביטה. התכשירים שנבחנו בניסיונות ובאופן מסחרי הם: גול (150 לדונם או 0.5%), רונסטאר (300 סמ״ק לדונם), צ׳לנג׳ (150 עד 200 גר׳ לדונם), דיורקס (100 גר׳ לדונם; רק בקרקעות כבדות ובצמחים בוגרים), אליון (15 גר׳ לדונם; לצמחים בני שנתיים ומעלה, ואין לרסס בחלקות העומדות לעקירה). ניתן לשלב חומרים, כמו למשל: צ׳לנג 200 סמ״ק לדונם + גול/גליגן 100 סמ״ק לדונם + רונסטאר 300 סמ״ק לדונם. ישנם שילובים שונים לטיפול בעשבייה קיימת בשילוב מונעי נביטה, לדוגמה: צ׳לנג 0.3% + אמינובר ותחליפיו 0.75% + סלקט 0.7%.
הטיפול בעשבייה קיימת - לקטילת עשבייה קיימת ניתן להשתמש בחומרים: אמינובר ותחליפיו במינון 0.75% (יש זנים רגישים, כמו יופיטר וסוויטסקסטין, שבהם יש להימנע מריסוס לא מכוון); בזאגראן במינון 0.5%-0.3% (ליישום בין השורות); בסטה/ברן 1% (לריסוס מכוון על העשבייה בין השורות); צ׳לנג׳ 150 סמ״ק לדונם או 0.3% (נגד חמציץ וכוכבית); סלקט סופר, דגנול ואולטרא פוקוס 1%-0.7% (נגד דגניים); ניתן לשלב אמינובר עם סלקט.

יש לציין כי עיתוי הטיפולים חשוב מאוד - ריסוס במונעי הצצה עם תחילת הגשמים עשוי למנוע ריסוסים רבים. בתקופת קטיף עמוסה אין פנאי לטיפול בעשבייה, ולכן בסופה נאלצים לבזבז ימי עבודה רבים על עישוב שניתן היה למנוע אותו בשלב מוקדם.

כל התכשירים שצוינו לעיל אינם מורשים לפי הרשום בתווית. המלצות אלו מתבססות על בדיקות, ניסויים ותצפיות במשקים בלבד, ולכן השימוש בהם צריך להיות לאחר בחינה מקדמית בתנאי המשק. ביצוע המלצות אלו הוא באחריות המגדל בלבד!

הקטיף, הטיפול בפרח הקטוף ואיכות הענפים – קטיף על רקע של טמפרטורות גבוהות מקצר מאוד את חיי המדף של הפרח. איבוד המים על ידי ענף הפריחה מיד עם הקטיף, מהיר במיוחד, ולכן יש לקטוף בשעות הבוקר המוקדמות, מחלקות רוויות במים, ולא כאשר הצמחים ברמת טורגור נמוכה. יש להקפיד מאוד על משלוח ענפים יפים, עם עלווה ירוקה ובריאה וללא סימני מחסור. אין לארוז ענפים שאינם איכותיים, ענפים שבורים או ענפים עם חלקים יבשים. לענפים בריאים יש סיכוי טוב יותר להגיע באיכות טובה ליעד המשלוח הסופי. בנוסף, חשוב להכניס את הפרחים למים מיד בתום הקטיף, בשונה מהקטיף בעונת החורף. מגדל שאינו מעביר פרחים למים, ירטיב אותם לפחות בשטח, לפני העברתם לבית האריזה ולקירור. מומלץ גם שלא לצופף פרחים רבים מדי בדלי ולהאריך את משך שהיית הפרחים בקירור מעבר למקובל, כדי לוודא שהפרחים יוצאים מהמשק מקוררים ככל הניתן. כבר פורסם בעבר, ומשום כך לא נרחיב לגבי תמיסות ההטענה המתאימות, אך יש חשיבות רבה להקפיד בתקופות החמות על טיפול נאות לפרחים. מדי שנה מתקבלות הערות שליליות בנוגע לנשירת פרחים בעת הגעתם לבורסות או לקניינים בחו״ל.